

ŠMARTINSKI VESTNIK

NOTICIERO DE SAN MARTIN
GLASILO DOMOBRANCEV
IN DRUGIH PROTİKOMUNISTIČNIH BORCEV
REGISTRO NACIONAL Nº 393.650 - 2-X-1952

II. LETO

San Martin, 1. junij 1953

Štev. 10-11

OSMA OBLETNICA

Tako se nam zdi ob koncu maja in začetku junija, kot na oni žalostni dan, ko obhaja družina spomin umrlega očeta, matere, brata ali sestre. Čim več sorodstva se zbere na žalni dan v cerkvi k molitvam za blagopokojnega. Potem gre pa vsa rodbina na njegov dom, kjer se razvijajo pogovori le o njem. „Kako ga manjka, kako dober je bil, kaj bi bilo drugače, če bi ne bil še umrl.“ — Zagotavljajo mu trajen spomin in molitev! — „Drugo leto spet pridemo,“ se vabijo vnaprej, „če že od nas ne bo katerega manjkalo, pomičemo se tako hitro za njim.“ — „Le pridite, bo že spomenik na grobu.“ — „Prav, bomo tudi mi kaj pomagali,“ tako se poslavlja rodbina vsa v žalni črni.

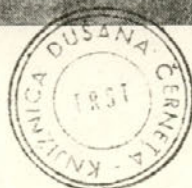
Kaj bi bilo, da je vseh onih 12.000

Slovencev in Slovenk umrlo na en dan vsak na svojem domu. To bi bilo vzdihov, solza in joka! To bi bilo tolažilnih obiskov, sorodstva, prijateljev in znancev — kake obletnice! — Tako pa še nekateri domači ne vedo, če je njihov sin morda mrtev in že morda prhnijo njegove kosti. Le kolikor vemo za strahotno narodno tragedijo Vetrinje, v toliko so nam ti žalni dnevi v skupno obletnico njihovega konca! — Kako jih manjka družinam in narodu... Koliko vzdihov, molitve in solz, koliko bi še svojcev živelo, ko bi oni ne bili preminuli.

Eno tolažbo pa imamo, ki jo nam daje osma obletnica Vetrinja: Izognili smo se Slovenci v zamejstvu silne nevarnosti, ki nam je pred leti še pretila. Pozaba vseh padlih domobrancev in so-

Trije bratje iz družine Weis, Loka — Črnomelj domobraneci skupaj v boju in skupaj v mukah in v grobu

Božo Perlot, priljubljeni domobranski častnik, ki so ga fantje ljubili kot svojega očeta: prijatelj in vzornega tovariša.

borcev in zbris njihovega spomina v narodu! Le v domačem krogu naj bi se ohranjala misel nanje. Čuli so se glasovi, saj nima smisla obnavljati Vetrinja i. dr., ko je vse že davno preteklo. Čemu oživljati krvave spomine! To so bili glasovi najetih in zapeljanih, ki naj bi v emigraciji ubili vsako akcijo za ohranitev in poživiljanje misli na domobrance in protikomunistične žrtve! Mi smo pisali venomer, naj nikdo ne podleže dobro preračunani propagandi onih, ki jim je beseda o njihovih zlodejsvih v revoluciji skrajno zoprna in jih grize v njihovih dušah. Pa jim ni uspelo, jim ne bo in jim tudi ne sme nikdar in nikoli. Naš Vestnik je po svojih močeh upajmo, pripomogel kolikor toliko do te zmage, zlasti Matica mrtvih je nalete-

la na splošno priznanje! Iz Kanade pošilja vrli domobranec T. 50 imen padlih domobrancev in več znamenitih slik. Iz Čile je prispel članek. Iz U. S. A. zahteva en sam naročnik 20 izvodov vsake številke. Celo daljna Avstralija bere in razpečava Šmartinski vestnik. Za pričujočo številko je bilo člankov čez potrebo! Ob osmi obletnici pa pojdimo Slovenci še bolj stvarno na delo. Morda ne bo prezgodaj, da določimo dan našega narodnega žalovanja v emigraciji za žrtvami Vetrinja in drugih padlih in umrlih protikomunističnih žrtev. Po Hrvaškem sem hodil in povsod videl žene in dekleta v črnih rutah v petek in svetek. Vprašal sem odkod to: „Mi žalujemo za našimi velikimi narodnimi voditelji — Nikola in Peter Zrinjski“ in to že stoletja. Mi pa žalujemo za tisoči in tisoči, ki so bili zares cvet našega naroda in ki morajo postati v našem ljudstvu nikdar pozabljeni junaki, katerih dela in imena gredo iz roda v rod.

Kadar bomo imeli kaj skupnega — reprezentativnega — postavimo še tam skromen spomenik padlim domobrancem in soborcem. Tudi te žrtve bomo zmogli — vse se zmore, kar se hoče, je rekel Napoleon Veliki! Narod v domovini je uklenjen — mi smo pa svobodni. Zadihajmo bratje to idejo — hvaležna nam bo! Š.

ZAKAJ SO BILI IZROČENI V SMRT?

Te dni, ko obhajamo osmo obletnico strahotnega pokolja naše domobranske vojske in deseto obletnico Turjaka in Grčaric, stojimo znova pred velikim in usodnim vprašanjem: Zakaj je moral naš narod prestati toliko gorja in zakaj so bili naši fantje in možje izročeni v roke svojemu največjemu sovražniku — v smrt?

Ta veliki zakaj postavlja žena vdova, ga postavljajo otroci-sirote, ga postavljata oče in mati, ga postavljajo bratje, sestre, neveste, prijatelji in znanci naših pokojnih mučehnikov.

Ta zakaj postavlja ves slovenski narod, zbran ob vznožju svoje Golgote, ko v nemi žalosti premišljuje postaje

slovenskega križevega pota. Te postaje so se začele že v letu 1941, ko so tujci zasedli našo domovino in so hoteli naš narod izbrisati z obličja zemlje.

Te postaje slovenskega križevega pota so se nato nadaljevale, ko je izbruhnila komunistična revolucija in so začeli pod kroglijami komunističnih zločincev padati naši najboljši: Emer, Praprotnik, Župec, Kikelj, Ehrlich, Peršuh, Nachtigal, Strah Brulc, Natlačen in stotine in tisoči drugih — kdo bi mogel naštetati vsa njihova imena?

Te postaje slovenskega križevega pota so se nadaljevala dan za dnem ter so — ravno pred desetimi leti — na Turjaku in v Grčaricah — zavile ves slo-

DVOJE POROČIL

O IZROČITVI SLOVENSKE NARODNE VOJSKE V SMRT

POROČILO PREDSEDNIKA DR. MIHE KREKA

V „Svobodni Sloveniji“ z dne 25. maja 1950 ter v „Koledarju Svobodne Slovenije“ za leto 1951 je predsednik Slovenskega narodnega odbora dr. Miha Krek popisal vzroke, zaradi katerih so bili naši fantje in možje v letu 1945 izročeni Titu — v smrt.

Prav je, da si na spominski dan te strašne tragedije zopet ogledamo in zamislimo v te vzroke.

Dne 25. maja 1950 je dr. Krek med drugim napisal tole:

„Povedal sem že, pa naj še ponovim, da so bili zapadni zavezniki točno predhodno poučeni, kaki bodo begunci, ki se bodo umikali pred komunističnimi armadami in bandami proti zapadu. Posebej je bilo vse pravočasno predloženo glede slovenske narodne vojske in posebna predstavka jim je točno pojasnila, da je bila to samo slovenska protikomunistična obrambna vojska. Nihče, tudi od Angležev prav nihče, ni dajal prav nikakega znaka, ki bi vzbujal sumnjo, da bi ti fantje in njihovi sorodniki mogli biti izročeni. Nasprotno, vsak, napram komur koli bi bil jaz omenil tako sumnjo, je bil užaljen, kako morem o Angležih kaj takega soditi, ko vendar med njimi živim in delam že več let.“

V Koledarju pa je dr. Miha Krek popisal, kako sta v aprilu 1945 z dr. Živko Topalovičem skupno posredovala in prosila za bodoče begunce iz Jugosla-

venski narod v nemo grozo. Zdelo se je, da se slovenskemu narodu res približuje zadnja ura.

Najhujši udarec pa nam je bil prihranjen za konec. Ko se je zdelo, da smo že rešeni, se je zgodilo, da je bilo dvanajst tisoč slovenskih mož in fantov izročeni — v smrt.

Ves slovenski narod, razbičan, zlomljen in strtl je iz svoje, do smrti ranjene duše, kriknil znova svoj zakaj, zakaj, zakaj...

vije pri zveznem oficirju maršala Aleksandra v Rimu. Orisala sta oborožene formacije in zlasti slovenske domobranke, ki so se borili samo proti komunistom doma, da pa niso nastopali zoper zaveznike.

Vse to je bilo zaman, naši fantje in možje so bili izročeni v smrt. Dr. Krek nato nadaljuje: „Šele ko sem protestiral pri maršalu Aleksandru proti izročanju domobrancev — torej potem, ko se je nesreča zgodila — sem dobil odgovor, ki ga hranim in v katerem maršal Aleksander pravi, da so domobranci bili izročeni, ker so „nosili orožje proti zavezniški vojski maršala Tita“.

POROČILO DR. VALENTINA MERŠOLA

Dogodke v Vetrinju je po lastnem doživljanju napisal dr. Valentin Meršol. Njegov opis v „Koledarju Svobodne Slovenije“ za leto 1951 spada med najvažnejše dokumente o vetrinjski tragediji. Iz tega obširnega popisa hočemo povzeti samo nekaj stavkov.

Dr. Meršol pravi, da so sledeča dejstva kriva, da so bili vrnjeni domobranci:

1. Predhodni dogovor (že v l. 1944) med zavezniki, da naj se po vojni vsi domači nasprotniki posameznih režimov vrnejo v pripadajoče države radi preiskave, sojenja in eventuelne kaznitve oziroma amnestije po demokratskih načelih.

2. Da je bila VIII. armada titofilska, ker je za časa borb in bivanja v Italiji bila sosed in je sodelovala s komunisti.

3. Da zavezniške vrhovne oblasti in komande niso verjele številnim in izčrpnim poročilom in informacijam o pravem bistvu domobrancev, ki se niso borili proti zaveznikom, ampak bili njihovi prijatelji in jim pomagali, kjerkoli je bilo mogoče, reševali njihove pilote, itd. V Celovcu do prihoda feldmaršala Aleksandra ni uspelo priti do

višjih, odločujočih komandantov. Nižji pa niso smeli, niti mogli samostojno odločati.

4. Sodeč po poznejših dejstvih Angleži nikakor niso pričakovali, da so jugoslovanski komunisti tako krvoločni, da so veliko večino vrnjenih domobrancev zverinsko pobili. To dejstvo jih je frapiralo in pomoglo do kasnejše odločitve, naj se noben jugoslovanski begunec ne vrača v Jugoslavijo nasilno.

*

Iz gornjih poročil je jasno razvidno, da so Angleži dobro vedeli, kdo so domobranci in kaj je slovenska narodna vojska. In tudi to je jasno razvidno, da so izročitev izvršili Angleži. Nočemo pa pripisovati krivde vsemu angleškemu narodu. Krivi izročitve so bili razni angleški politični in vojaški faktorji, kar bo za vse večne čase ostalo zapisano v naši zgodovini.

Sempiternos sacrificios

Han pasado ocho años de la terrible tragedia de Vetrinje y no ha muerto aún la esperanza de los parientes, hermanos y hermanas de los héroes caídos en los campos de batalla contra los comunistas, de que algún día han de volver a sus casas; pero todo esto no deja de ser una vana ilusión.

Repetidas veces los hijos han oído de boca de su padre: "Consolémonos, hijitos míos y tú también, querida esposa, hemos de volver a ver a nuestro hijo: una noche ha de golpear a nuestra puerta para alegrarnos juntamente todos." Mientras tanto pasa una y otra noche sin poder escuchar ningún golpe a la puerta. El corazón ya no puede soportar el peso de la tristeza y los padres en el lecho de muerte sueltan estos gemidos: "Voy en pos de mi hijo que no volverá más".

Pero qué consuelo hallaré yo en el mundo, se queja afligida y cabizbaja la madre, que sin pensarlo se le apresura la hora del lúgubre sonido de la campana que anuncia su muerte.

El campo en la primavera vuelve a nacer a nueva vida con los encantos de la naturaleza, invitando a los labradores de antaño al cultivo, a los muchachos laboriosos, pero en vano: ellos no llegan, no pueden responder a su voz. Entonces reina el abandono en las praderas por falta de hombres; cuadro completamente opuesto a la belleza que se contemplaba en los felices días de paz.

¿Hasta cuándo ha de prolongarse es-

ta lamentable tragedia de Vetrinje que comenzara hace ocho años? La estadística de cuenta de los soldados que perdieron su vida en los frentes de lucha, de los heridos que llenan los hospitales: sabe también cuantos hogares quedaron tronchados por la pérdida del joven hijo, columna de familia; pero en cambio guarda silencio de las trágicas consecuencias provocadas por las pérdidas enumeradas.

Deberíamos visitar los hogares eslovenos y escuchar los quejidos lastimeros, para darnos cuenta cabal de la enorme desgracia nacional. Si por la desaparición de un hijo se rompió el vínculo familiar, ¿qué decir en el caso de la muerte de tres o cinco hijos?

Por más que veamos levantarse edificios, poblarse de árboles los bosques y los campos recobrar nueva vida, siempre perdurará en el pueblo esloveno esa cruel herida. Día a día experimentará nuevas pérdidas y vacíos imposibles de llenarse.

¡Eslovenos!, no perdamos jamás de vista el trágico suceso de Vetrinje!

Pensemos en esa desgracia que sinceramente conserva nuestro pueblo, como un tesoro precioso, al propio tiempo que significa una tremenda e irremediable herida que no es capaz de curarla ningún medicamento ni el tiempo tampoco.

Spominska izdaja Vetrinja nam je narasla na dve številki — 10-11.

Slovenska mati - padlim domobrancem

Spet kliče nas venčani maj! Tako smo peli srečni pred davnim časom, ko se je budila narava v naši ljubi domovini in smo praznovali tisti 3. maj leta 1945, ko so vzdrtela slovenska srca: Svobodni smo, enakovreden narod med drugimi, še malo in ne bo nas tlačil ne Nемеc in ne Italijan. Živeli bomo mirno in pošteno za procvit in dvig požgane in izropane domovine. A joj! Že se vali grozen oblak od juga, ki hoče uničiti, kar je še ostalo. Svetovna politika je dala po svojih kupčijskih nagonih oblast najhujšemu sovražniku vseh poštenih ljudi na svetu. In glej tiste krasne majske dni se je dvignila naša mlada domobranska vojska in z njimi njih svojci, ki so iskali zavetja pri zaveznikih; ti so pa razorožili naše fante, ki niso poznali strahu in so v odkritem boju vedno zmagovali, poslali jih sovragu nazaj v muke in smrt.

Domovino je pokrila strašna môra, ki jo tlači še danes po 8 letih še vedno bolj. Ječe se polnijo poštenih ljudi, telesna in duševna revščina pritiska vedno huje. In mi, ki smo se rešili?

Ta dva meseca se nam dvigajo vprašanja: kje so naši dragi sinovi? Že 8 let je, kar jih čakamo zastonj. Kraške

jame in brezna po celi naši domovini krijejo njihove kosti. Ni dano nam materam in njihovim očetom, bratom in sestram, ki so tukaj, da bi pokleknili na njih grob in se zjokali na njem zato pa tiho vsak v svojem srcu misli na nje in se jih spominja.

Če so dali naši domobranci svoje mlada življenja zato, da rešijo domovino te peklenke zveri, bomo mi, ki smo njihovi tudi tukaj, živeli za njihove vzore, pripravljeni na vse! Trdno moramo zaupati v Previdnost, ki že ve, zakaj je dopustila to strašno trpljenje našemu narodu in ga lahko tudi odvzame, ako se to krije z načrtom božje volje.

Zato pa, dragi „Domobranski vestnik“, piši in poj o naših dragih borcih, ki jih krije zemljica slovenska. Prikazuj vsemu svetu njih dela, ter postavi na laž njihove sovražnike, ki jih blatijo še po smrti. Svet bo spregledal in spoznal njih ceno in mi bomo doživeli tisti srečni maj in junij, ko bomo v svesrečni maj in junij, ko bomo v svesobodni domovini lahko točili solze ljubezni in hvaležnosti na njihovih grobovih.

DEJANJA GOVORE

Eno glavnih ketišč komunistov na Notranjskem je bil gozdni trikot Borovnica, Rakitna in Kožljek, kjer se nahaja s košatimi smrekami zaraščen hrib Krim s strahotnim breznom Krimska jama, morišče premnogih zavednih katoliških Slovencev.

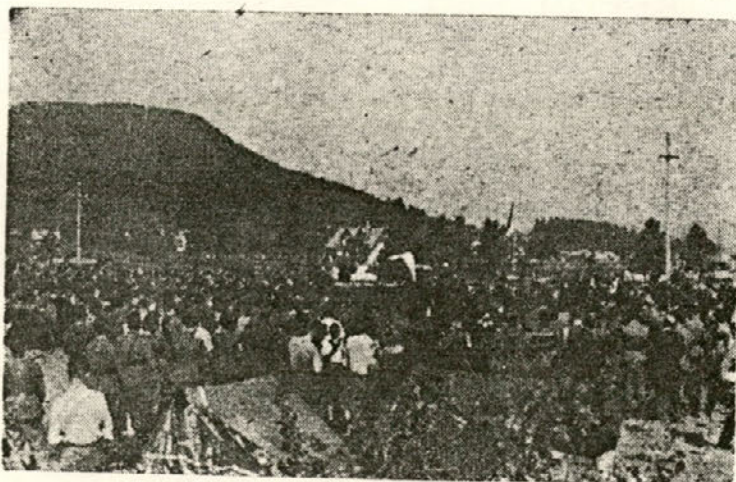
Od tu je 13. junija 1942 napadel močan odred kmečko vas Begunje in odpeljal pet mladih deklet — dve Obrezovi dve Juvančičevi in Zalarjevo iz Kožljeka. Peljali so jih močno zastražene v krimski gozd in pahnili v zasilno ječo, kjer je že bila ena ženska iz vasi Otave. Iz te ječe je peljala pot le na morišče. Po nekaj mučnih dneh so terenci in komunisti zaslišali ženske in jih obsodili na smrt. Obsodbo je podpisal terenec Franc Rubec iz Begunj,

na kar so žrtve izročili prostovoljno se javljenim krvnikom. Rablji so si zbrali vsak svojo žrtev in jih odpeljali na bližnje morišče. Eno od Juvančičevih je dobil tolovaj štefanov Anton iz Strazišča. Privezal jo je na smreko, ji z nožem prerezal trebuh in polagoma mesaril trepetajoče telo, mlado Slovenko domačinko. Ko mu je bilo te zabave dovolj, je odrezal vrv in polživo žrtev pahnil v bližnje brezno, kjer je mučnico čakal poslednji izdih mladega življenja. Isto mučenje so prestajale druga dekleta. Končno so dobile iz neposredne bližine v glavo strel, ki je raztreščil črepinjo in možgane, s seboj pa potegnil dolge ženske lase, katere je krogla zasadila v mehko smrekovo deblo. Ob vetru so lasje vihrali nad jamo

— kot strahoten klic Kajnovim sinovom!

V istih dneh pa je večja tolpa komunističnih tolovajev pod komando Alojzija Popek — komunistično ime Vandel, ki je bil pred nekaj meseci prejel odliko heroja — in njegovega brata Maksa, oba iz Bezuljeka pri Begunjah, napadala vas Bezuljak. Pred brigado je Popek ta večer poslal izvidnice, za katerimi je on oprezno stopal, zavarovan s celo brigado v ozadju, v napad svoje lastne rojstne vasi. Eksplozije ročnih bomb sredi noči prestašijo utrjene vaščane. Začno goreti prve hiše, družine begajo na vse strani. Mati treh otročičev, Marija Žnidaršič, se hoče rešiti iz goreče hiše — pa pri prvih korakih obleži mrtva od komunističnega strela. Mož Janez se pa bori sredi plamenov na drugi strani vasi. Vandel se naslaja ob plamenih domače

vasi, kriku in joku sovaščanov. Zahoče se mu človeške krvi. Zavije pred samotno hišo Primožičevega očeta. Stari mož se ni mogel ločiti od svoje hišice, da bi šel v vas, češ „saj nisem nikomur nič žalega naredil, kar doma bom“. Vandel udari po hišnih vratih, na kar stari mož vpraša, kdo je in kaj hoče! Popek pozove sovaščana, naj pride na vežna vrata. Mož uboga, odpre vrata, v tem hipu mu pa Vandel zasadi nož v trebuh, ga prereže tako, da so izstopila čreva. Ranjenec ulovi lastna čreva v roke in se obrne proti vasi, hoteč do svojih dveh sinov, ki sta se borila sredi goreče vasi. Po nekaj korakih se revež zgrudi in izdihne. Tako je heroj Popek nastopil krvavo pot. Zaklani sovaščan, stari mož, mu je odprl karijero! To so epopejski junaki, ki se spravijo na slabotne ženske in stare ljudi! Velja si jih zapomniti!

Vetrinje pri Celovcu odkoder so zavezniške armade pošiljale slovensko armado domobrancev in protikomunističnih borcev Titu v množičen zakolj 2./5. do 3./6. 1943. Zato je Vetrinje oznaka največje slovenske narodne nesreče.

KAR PO VRSTI

(IZ ČILE)

„Bila bi sramota, ako bi vrnilo na tisoče razoroženih ujetnikov, ki jim je bila vojna vsiljena, da bi jih množično pobijala komunistična kitajska vlada, ki se ponaša, da se je znebila dve milijonov svojih rojakov. Vsa zgodovina dokazuje, da se take rešitve, čeprav morejo imeti kot posledico trenutno pomirjenje, pozneje mnogo dražje plačati.“ Teh besed ni izrekel — pa čeprav se zdi neverjetno — nihče drugi kot sam predsednik angleške vlade Chur-

chill lani 9. novembra na nekem banketu v Londonu, ko je govoril o korejski vojni. Le dobrih sedem let je preteklo, odkar je bilo pod vlado istega Churchilla izročeni na tisoče vojakov slovenske protikomunistične vojske, ki je Angleži niso morda v boju zajeli, temveč se jim je slovenska vojska kot svojim umišljenim zaveznikom sama predala, potem ko je v vsiljenem ji boju častno branila del evropske zemlje pred komunisti najmanj z isto samozavestjo, kot

Anton Škulj
domobranec
M. m. št. 19

sedaj Angleži branijo črno Afriko pred Mau-Mau. Potem ko so prosili naši domobranci in protikomunistični borci angleške vojake, naj jih rajši pobijejo predali, da jih je množično poklal komunistični sovražnik.

Ni šlo torej za kake Azijate dvomljivega svetovnega nazora in nizke kulture, temveč za prekaljene protikomu-

nistične borce visoko kulturnega evropskega naroda. Naj je že bila cena izročitve naših bratov rešitev enotnosti Koroške ali karkoli že, vsekakor se je rdeča zver trenutno pomirila, a zgodovina, ki jo vodi On, ki so mu enako draga življenja članov malih kot velikih narodov, bo tudi tu sledil neizprosnim zakonom Pravice in bo moral krivec drago plačati svoj zločin, kakor je to v gornji samoobsodbi napovedal Churchill. Da krivde za vrnitev slovenske ni metati le na kakega anglotitovega zveznega oficirja, najlepše dokazuje dejstvo, da so par let pozneje zavezniki (in tu je imela glavno besedo pač Anglija) ponudili Titu vrnitev slovenskih beguncev za ceno umaknitve zahteve po Koroški. Slovenski protikomunisti smo bili torej za zaveznike torej kupčijsko blago. Mi jim ne želimo druge kazni, kakor da slovenski narodič doseže svojo versko in narodno svobodo navkljub nejevolji gotovih velikih, nam sovražnih narodov.

STRAHOTE TABORIŠČ

Delili so tudi ob prav svečanih prilikah, meso, riž ali sadje. Ne bom povdarjal, da je tudi tu odločilno vplivalo več ali manj globoko prijateljstvo. Edini milo nam je, vsled pomanjkanja vode, preostajalo v začetku.

Z nastopom jeseni, mraza in vlage, so se pojavile posledice nezadostne prehrane in črne borze. Po v meglo zavitem taborišču campa so se v vojaške deke zavite postave opotekaje prebijale. Število onemoglih se je strahotno večalo in mrtvi so kazali usoden zaključek campa. Na zibajočih se deskah po građa so mrliči zaviti v deko sledili drug drugemu v provizorno kapelo. Nihče se ni pobrigal, da bi vsaj v smrti dobili vrnjeno človeško dostojanstvo. Gole so položili na tlak, kjer so negibni čakali mrliškega avtomobila, da jih je odvedel na pokopališče ali pa v secirno dvorano nadebudnim študentom pod nož. Tako se je začela vsak dan slika „pogreba“, ki ni nobenega več niti pretresla.

Vsi taboriščniki so bili namenjeni

temu koncu. Redki posamezniki pa so se zavzeli, da to stanje izboljšajo na vse mogoče načine. Tako je uspelo kapetanu bojnega broda bivše jugoslovanske vojske, da ga je sprejel poveljnik taborišča. Stroga vojaška disciplina, ki je pod njegovim vodstvom uspela predstavljati povezano edinstvo ideološko, in razsodnih aktivcev, mu je olajšala dostop do colonella. Izmikajočim se odgovorom laškega komandanta so sledile neposredne olajšave. Ravnatelj šole Kunst je s svoje strani poskušal notranje utrditi moralo taboriščnikov, ki je v svoji brezobzirnosti teptala neodporne. Tako se je v najtežjih urah taborišča koncem novembra 1942, vršil prvi sestanek med navedenima in njiju ožjimi prijatelji in somišljeniki. Misel o pomoči onim, ki so bili na meji življenja, je povezala njune ločene napore v „socialno akcijo“, ki je gotovo ena najlepših primerov socialnega čuta in edinstvena v tej slovenski tragediji. To akcijo so skušali različni „intelektualci“ prikazati kot komuni-

stično ustanovo v člankih polnih natolcevanj in blatenja. Po stari navadi, tudi komunisti niso hoteli izgubiti edinstvene priložnosti na račun tujih žuljev ter so ju prikazali v rdeči svetlobi. Socialna akcija pa ni bila nobene barve, bila je samo socialna akcija za interniranje v C. C. I. C. Chiesanuova.

Campovci so bili na koncu odpornosti — vsak gram hrane je povzročalo smrtno sovraštvo pri oškodovanih. Pri prenašanju kotlov pred „file“ so nosilci nad vse previdno stopali, kljub temu pa je vedno pljusnilo preko roba.

„Juha“ se je zmešala s prahom v blato in po njem so najbolj sestradani brskali za rižem ali makaroni. Običajno so kar z blatom použili zrnca riža. Enako se je dogajalo pri kotlu, kjer je bil plen izdatnejši. Po končanem delanju je kopica ljudi praskala z žlicami

po mokri zemlji, „izbranci“ so pa v teku odnesli kotel na sredo taborišča. Med tem ko je eden strgal po kotlu, je drugi odganjal nezaželjene vsiljivce, kar se je vedno končalo s pretepom. Strahotna slika slika človeških kosti v borbi za obstanek.

Da pa je ponižanje doseglo vrhunec, je vsak dan po kosilu prišel iz oficirske menze načičkan „tenente“ s košarico v roki. Prinesel je ostanke kruha pri kosilu. Pomembno se je ustavil, čakaje da se je v hipu zbrala gruča internirancev na notranji strani žice. Nato je z imperialno kretnjo tako vrgel skorjo, da je dosledno padla v sredo široke žične ograje. Zadovoljno je opazoval, kako je planila gruča v žico, ne oziraje se na krvave praske in raztrgano obleko. Ko se je enemu posrečilo doseči skorjo, je vse s pištolo nagnal od žice in v vseh podrobnostih ponovil „zabavni“ prizor do poslednjega ostanka kruha. Za zaključek je navrgel še čik in tako za tisti dan dovršil samaritansko velikodušnost matere Italije. Naslednji dan se je prizor ponovil in oficirja ni bilo niti najmanj sram te podle igre.

Ti reveži so bili glasni, tvorili so nekako zaključeno vrsto ljudi, ki jim je načeloval delavec iz Gorskega Kotara, po imenu Janček. Velika večina internirancev, ki so jim že docela pošle moči, pa je molče in neopazeno po pogradih nihala med življenje in smrtjo. Kot posledica onemoglosti, so se v zamazanih dekah in obleki razpasle uši in pile zadnje kaplje človeške odpornosti. Razkuževalni kotel, ki so ga radi lepšega pripeljali Lahi, je deloval le poredkoma in še takrat je služil le, da so se uši še bolj razpasle in racijonirano porazdelile. Po cele ure so gladni ljudje tresoč se čakali na ostrem mrazu zaviti samo v deko, da so jim vrnili „razkuženo“ obleko zmečkano, razbarvano in polno uši. Bolhe so bile nekaj tako običajnega, da ni nihče polagal važnosti, če si je ta ali oni doktor, polkovnik ali župan med razgovorom ujel eno ter jo strl z nohti. Pridružile so se še stenice, skrite v razpokah vojaških pogradov in povečavale trpljenje taborišča, ker je bilo njih uničevanje na način, kakor so ga taboriščniki iz lastne pobude vršili popolnoma brezuspešen.

KORITNIK MARJAN

umetniški slikar, umrl 15. maja 1953 v Buenos Airesu. vnet sotručnik domobranskega delcvanja in Šmartinskega Vestnika, katere mu je vedno rad pomagal z umetniškimi napisi in keristnim nasvetem. — Ohranimo mu hvaležen spomin želeč mu plačilo pri Bogu in Mariji Pomagaj, ki jo je tako vneto častil z bogeljubnim življenjem in slikarskim čopičem!

Naj počiva v miru!

MATICA MRTVIH

172. **Vidervol Janez**, Dolenja vas pri Ribnici, 33 let star, posestnikov sin, domobranec 18. čete, vrnjen iz Vetrinja.

173. **Zobec Jože**, Dolenja vas pri Ribnici, 26 let star, posestnikov sin, domobranec 16. čete, ubit zahrbtno na Lavrici pri Ljubljani, ko je bil na straži.

174. **Klun Tone (Jekužov)**, Rakitnica (Dolenja vas pri Ribnici), 29 let star, posestnikov sin, domobranec 18. čete, vrnjen iz Vetrinja.

175. **Kaplan Franc (Pavlinov)**, Rakitnica (Dol. vas), 18 let star, posestnikov sin, domobranec 18. čete, vrnjen iz Vetrinja.

176. **Merhar Janez (Opoldarjev)**, Rakitnica (Dolenja vas), 18 let star, študent, domobranec 61. čete, vrnjen iz Vetrinja.

177. **Bratje: Oražem Janez (Fajdigov)**, Rakitnica (Dolenja vas), 24 let star, posestnikov sin, domobranec 18. čete, vrnjen iz Vetrinja.

178. **Oražem Franc (Fajdigov)**, Rakitnica (Dolenja vas), 22 let star, posestnikov sin, domobranec 18. čete, vrnjen iz Vetrinja.

179. **Oražem Anton (Fajdigov)**, Rakitnica (Dolenja vas), 20 let star, posestnikov sin, domobranec 18. čete, vrnjen iz Vetrinja.

180. **Hčevar France**, Rakitnica (Dolenja vas), 20 let star, posestnikov sin, domobranec 18. čete, vrnjen iz Vetrinja.

181. **Adamič Alojzij**, Zadolje pri Ribnici, 26 let star, domobranec, vrnjen iz Vetrinja, ubit v Teharjih.

182. **Kržič Ludvik**, Nadlesk, Stari trg pri Rakeku, vdovec, star 31 let, oče 1 otroka, član Vaške straže v Pudobu, ubit kot ranjenec 12. septembra 1943 istotam.

183. **Šterbenc Srečko (Rihtarjev)**, Stari trg ob Kolpi, posestnikov sin, domobranec, samski, star 22 let; 27. aprila 1944 smrtno ranjen, prepeljan v Ljubljano v bolnišnico, kjer je umrl 1. aprila in bil pokopan na „Orlovem vrhu“ na ljubljanskem gradu.

184. **Majerle Jože**, Stari trg ob Kolpi št. 21, posestnikov sin, domobranec,

Alojzij Škulj
dom. podčastnik
s prijateljem
M. m. št. 21

samski, star 21 let, vrnjen s transportom iz Vetrinja in ubit.

185. **Kapš Jože**, Stari trg ob Kolpi št. 14, posestnikov sin, domobranec, samski, star 21 let, vrnjen iz Vetrinja in ubit.

186. **Kapš Ivan**, Stari trg ob Kolpi št. 14, posestnikov sin, domobranec, samski, star 20 let, iz Vetrinja vrnjen v domovino in ubit.

187. **Šterk Jože**, Stari trg ob Kolpi, posestnikov sin, domobranec, samski, star 19 let, iz Vetrinja vrnjen v domovino in ubit.

188. **Štefane Ivan**, Stari trg ob Kolpi, posestnik, domobranec, star 35 let, poročen, vrnjen iz Vetrinja in ubit.

189. **Mihc Pavel**, Predgrad, posestnikov sin, domobranec, služil v Rupnikovem udarnem bataljonu, samski, 21 let star, domov vrnjen iz Vetrinja in ubit.

190. **Mihor Jure**, Predgrad, posestnikov sin, domobranec, samski, star 19 let, služil v Rupnikovem udarnem bataljonu, v domovino vrnjen iz Vetrinja in ubit.

191. **Šterk Peter**, Predgrad št. 55, posestnikov sin, domobranec, samski, 21 let star; padel v borbi s komunisti pozimi 1945 na meji svoje ožje domovine pri Miklarjih.

192. **Majerle Slavko**, Predgrad, posestnikov sin, domobranec, star 21 let, samski, domov vrnjen iz Vetrinja in ubit.

193. **Veber Peter**, Predgrad, posestnik, domobranec, poročen, star 33 let, vrnjen iz Vetrinja v domovino in ubit.

Oražem Franc,
dom. častnik
M. m. št. 145

194. Majerle Marko (Petračkov), Predgrad, posestnik, domobranec, poročen s številno družino, star 40 let, vrnjen iz Vetrinja in ubit.

195. Majerle Marko (županov), Predgrad št. 40, posestnikov sin, domobranec, samski, star 20 let, vrnjen iz Vetrinja domov in ubit.

196. Majerli I., Predgrad št. 16, posestnikov sin, domobranec, samski, iz Vetrinja vrnjen v domovino in ubit.

197. Štrumbelj Jože, Predgrad, kovač, domobranec, poročen, vrnjen iz Vetrinja v domovino in ubit.

199. Štavadohar Ivan, Predgrad, posestnikov sin, domobranec, samski, star 21 let, vrnjen iz Vetrinja domov in ubit.

200. Štefanc Ivan, Predgrad št. 78, posesanikov sin, domobranec, samski, star 22 let, vrnjen iz Vetrinja in v domovini ubit.

201. Štefanc Peter, Predgrad št. 78, posestnikov sin, domobranec, samski, star 20 let, vrnjen iz Vetrinja in v domovini ubit.

202. Šmalcelj Ivan, Predgrad, trgoveca in posestnika sin, domobranec, samski, star 20 let, vrnjen iz Vetrinja in v domovini ubit.

OCETOVA LJUBEZEN

Gorjanec ne bi vedel povedati, odkod se mu je vzela misel, da bi šel poiskat sinove. Že sedem let je samotaril; delal je, kolikor je mogel; opustil je nekaj leh, da jih je prerastla trava in osat. Ni imel pravega veselja. Sosedje so zmajevali nad njim. Skrivaj so si pripovedovali, da se je Gorjancu od same bridkosti zmešalo. Res je od časa do časa odšel na božjo pot. Vrnil se je spet; delal na košenini.

Tri sinove je imel: Franceta, Jožeta in Petra. Ponosen je bil nanje, kot na hraste v gozdu. Sedem let jih že pričakuje, da se vrnejo, a jih ni. V junjskih nočeh je prisluhnil koraku, ki naj bi se oglasil za hišo. Po sedmih letih je začel verjeti sosedom, ki so mu pravili, da so njegovi fantje pokopani nekje v gozdovih.

Bolečina je s spoznanjem rastla. Sedem let in fantov še ni. Ako so res pokopani nekje v neblagoslovljeni zemlji, šel bi in pomolil na njihovih grobovih in pokropil. Pripovedovali so, da se v gozdovih prikazujejo luči nad samotnimi grobovi, da romajo kot so nekoč romale svetinje ter se obiskovale. Sve-

tinje pokopane v cerkvenih oltarjih na žalostni gori gredo obiskat one pri Sv. Trojici, s Šmarne gore potujejo do Sv. Lovrneca. Noči pred svetimi dnevi so polne popotnic iz božjih svetišč. Človeka z močno vero in veliko ljubeznijo vodijo in varujejo na poti. In sosedje so pravili, da je mnogo luči tam v gozdovih za Kočevjem in nad Hrastnikom...

Gorjanec je šel no pot. Romal bo, da bo našel kraj, kjer mu bodo svetinje pokazale, ali so res njegovi otroci tam pokopani. Koncem maja so noči še kratke in tople, da bi se tudi ob poti odpočil in zadremal. Kos kruha je odlomil za popotnico, ključ shranil pri sosedu, ki ga ni vpraševal, kam gre, in iz kota vzel grčavo palico, da mu bo v

Takose nam zdi ob koncu maja in ko se poslavlja rodbina vse v žalni črnoporo. Kot bi šel na svatovščino k svojim sinovom, mu je bila lahka noga. V mestu je povprašal za pravo pot do Hrastnika in od tam se je obrnil v hribe.

Med potjo je mislil na svoje hraste. Spominjal se je dobro, kako mu je bilo

pri srcu, ko je prvič zavekal France, ki ga mu je žena podala v roke. Ni bil navajen takim nežnim stvarjem. Bil je njegov otrok. Žena mu je rekla, da drži otroka kot poleno. Nič ji ni zameril, saj ni mislila za hudo. Za Francetom je privekal Jože, za Jožetom Peter. Za Petrom se je njihova mati poslovila za vedno. Že po Jožetu je bolehal, po Petru pa je tiho izdihnila. Na smrtni postelji ga je prosila, naj dobro poskrbi za sinove, če bi jim pripeljal drugo mater. Nikdar se ni mogel sprijazniti z mislijo, da bi otrokom pripeljal mачeho. Svojo sestro je prosil, naj jim gospodinji. Za njo ni nikogar več maral v hišo. Pomagali so si sami.

Otroci so odraščali kot odraščajo na kmetiji: ob delu in šoli, na paši in koruznem soku in cerkvenem proščenju. Bilo je zanje sedem dobrih let. Radi so se imeli in ni jim bilo hudega. Za dobrimi leti so prišla huda.

Gorjančevi hrasti so dorastli. Za Franceta je že večkrat mislil, ali si je že izbral nevesto. Rad bi preložil na njegova ramena.

Prišla so huda leta. Fantje niso obstali doma. Niso mogli, saj bi radi. Jože je dejal, da če že morajo iti, bodo šli za pravico in resnico.

Gorjanec ni več mislil na vse hudo. Nekoč so sosedje prinesli vest, da fantov ne bo več nazaj, da so jih pokopali nekje v starih rovih in pod skalnimi stenami temnih gozdov.

Iz teh misli je zdramila Gorjanca pot, ki je ni bilo več. Kot bi zašel, se mu je zdelo. Videl je le gozd in zelenje. Nekaj kot vera je bilo v njem, da se ni obrnil ter iskal steze. Tiščal je med grmovjem in koreninami do jasnin. Vedel je, da grobov ne bo našel, da so poravnali prst in zasadili mlado drevje. Utrudil se je, naslonil se na mahovito skalo in dobro mu je delo...

Polmrak se je vil med drevjem. Sonce se je skrilo in sence so se podaljšale. Gorjanec ni videl tega, hotel se je le odpočiti, a je zdrknil ob skali na tla in zadremal. Hodil je ves dan brez počitka.

Trda tema je bila, ko se je prebudil, še zvezd je bilo malo videti na nebu. Za drevjem se je utrnila luč.

„Glej, svetinje!“ je šinilo v misel Gorjancu. Pomel si je oči, da se ne bi motil. Veroval je, da mu je Bog poslal znamenje, da je na pravi poti do sinov. Zagrabil je palico in si pomagal preko korenin, mimo grmičja in skal. Ni čutil veje, ki ga je ošinila po obrazu, z roko je šel preko oči, ki jih je upiral v luč pred seboj.

Veroval je, da ga svetinje peljejo k sinovem grobu. Mislil je na zvezdo, ki je nekoč vodila sv. Tri kralje v Betlehem. Tudi on je pripravil svojim sinovom kraljestvo v lehah in košeninah in rad bi jih spet popeljal domov. Bolečina, ki jo je nosil dolgo v srcu, je popustila. So v kraljestvu, ki je drugo kot njegove njive in lazi.

Svet je bil pust. Gorjanec se je spotaknil in omahnil. Med skalami se mu je zdela zemlja nekam čudno mehka in rahla. Zelenje je bilo mlado in nizko. Zdelo se mu je, da je svetinja obstala nad krajem. Tu je pokopan njegov prvorojeni...

„France,“ je polglasno dejal. „Povej, ali počivaš tu? In kje sta Jože in Peter?“

Zdrknil je ob skali na kolena in naslonil glavo na rob. Prisluhnil je. Kot bi mu govoril France, saj se spominja njegovega glasu...

„Oče, tu so me pokopali. Oče, bilo je hudo. Preko mene so jezdili in zlomili so mi ude. Živega so me vrgli v to jamo in me pokrili, da me je prst zadušila. Takrat sem mislil na vas, oče! Sedaj mi je dobro. Tu počivam in čakam vstajenja. Iz srca mi rasto hrastove korenine.“

„France, sin moj! Bili ste kot trije hrasti, a so jih posekali. Naj ti bo dobro v zemlji! Kje sta Jože in Peter,“ je bil Gorjanec nepočakan.

„Ni ju tu! Še v smrti so nas ločili. Našli ju boste. Čez tri vode proti soncu počivata. Peljal vas bom. Tudi iz njunih src rasteta hrasta. Ponoči bova hodila, oče, in dobro se odpočijte!“ Bil je, kot bi s toplo roko potegnil preko razgretoga čela. Gorjanec si je pomel oči, a ničesar ni videl in ni vedel, da so oči polne solz.

Med drevjem se je prikradla jutranja zora. Predramila ga je, hlad ga je stresel. Gorjanec je odlomil močni veji,

povezal z divjo trto v križ in ob skali zasadil božje znamenje. Vedel je, tu počiva njegov France. Prekrižal se je in odšel proti soncu. Pozno dopoldan je pritaval do samotne kmetije, kjer so ga prijazno sprejeli. Čudili so se njegovi zgodbi in se spogledavali, ko je pripovedoval, da je govoril s sinom, ki počiva v zemlji in da gresta nocoj na obisk k Jožetu in Petru.

Zasmilil se je ljudem. Kar prisilili so ga, da se je vsedel in zadremal. Dali so mu jedi, ki ga je okrepčala. Z mrakom ga niso mogli več zadržati. Zdel se jim je tako neboljen, povedali so mu, da ne bo mogel daleč priti, a jih je zavrnil, da sina ne sme pustiti čakati, saj gresta skupaj na božjo pot. Zmajali so nad njim, povezali mu culo in mu pokazali bližnjico do Save. Ozrl se je za soncem, ki se je že skrilo in stopil po poti navzdol. Čudili so se njegovim hitrim korakom, kmalu se je skrivil za ovinkom. Gorjanec se je ozrl na samotno hišo in jih je v duhu blagoslavljal za dobroto. Iskal je v mraku luč, ki bi mu pokazala pot.

Šele onkraj vode je opazil svetinjo. Takoj jo je spoznal. Ima drugo luč kot navadna svetilnica. Ni več čutil trde poti, hitel je, da bo dohitel luč, da bi govoril s sinom. Samotni nočni potnik se je ozrl za starcem, ki ni na pozdrav odgovoril in omahoval z ožmi uprtimi v daljo.

Ob zori je svetinja izginila. Gorjanec je vedel, kam naj gre in hitel, dokler ni omagal pred vasjo. Otroci so ga našli in tekli v vas povedat, da leži za vasjo na travi prašen in utrujen berač. Kmet se ga je usmilil in na vozu pripeljal v vas. Okrepčali so ga in spet je oživel. Čez dan se je odpočil, z mrakom hitel dalje. Spet so zmajevali nad njim, ko je zatrdil, da mora k sinovoma, ki sta pokopana nekje v gozdu. Zaustavili ga niso.

Živel je samo v misli na svoje otroke. Bal se je, da mu nocoj ne bi svetinja pomagala, sam bi težko našel pot. Ogleдал se je za soncem, ki ga ni bilo

več in se spustil v breg. Tekel je, kot bi se nova kri razlila po njegovih udih, dokler ni pred seboj videl znane luči. Ni več vedel, kje hodi, ali je breg ali gozd. Samo hitel je in hitel.

Prešel je Krko in v jutru omahnil v vas smrtno utrujen. Niso ga zavrnil, tudi niso povpraševali, odkod in kam. Gorjanec ni ve govoril.

Že popoldne je spet stopil na pot. Ljudem se je smilil, češ saj ni za pot. Sam je živel samo ob misli, da bo nocoj govoril z vsemi sinovi. Že v prvem mraku mu je svetila svetinja.

„Hej, France! Nocoj bova vasovala pri Jožetu in Petru. Sedem let nismo bili skupaj!“ je bil fantovsko objesten. Zdelo se mu je, da se je France namsehnil.

Bilo je že po polnoči, ko se je luč pred njim ustavila. Nenadoma so zasvetile luči na levi in desni. Tisoč je bilo teh luči.

„Glej, koliko jih je!“ je zase vzdihnil Gorjanec. „Kako bom našel Jožeta in Petra med njimi?“ Zdelo se mu je, da hiti dvoje svetlih luči proti njemu. Hotel je do njih. Steze ni bilo. Gorjanec je iskal poti mimo grmovja in skal.

„O, tu sta!“ je obstal nad strmo skalo. Kot bi odrezal steno, je bila skala nenaravno podrtá. Ni je še prerasel mah, ki je pokrtil velik grob...

„Jože, Peter! Sem so vaju pokopali. France in jaz sva prišla nocoj, da bomo skupaj. Dom je tako pust in samotni brez vaju, fanta moja. Pridita bližje in povejta mi, kako je vama, hrasta moja!“

Stopil je nasproti in omahnil preko robu. Utonil za robom med svežim zelenjem. Ptica je prestrašena sfrfotala z drevesa. Gorjanec je vasoval pri sinovih. V svetlih nočeh je svetila nova svetinja v samotnem gozdu na Kočevskem...

Correo
Argentino
Suc. Cdad.
Lib. Gral.
San Martín

INTERES GENERAL
Concesión 4848